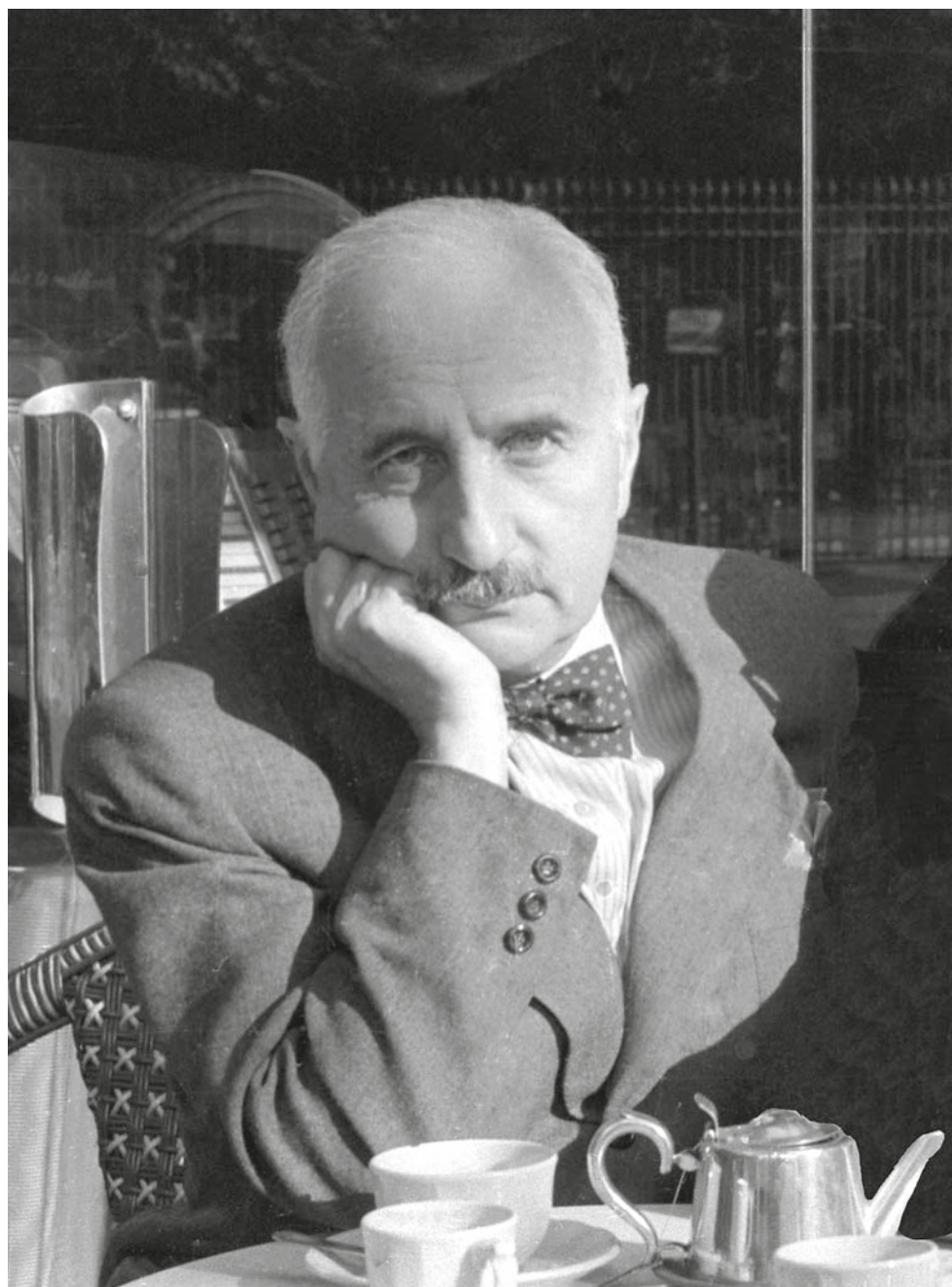

Władysław Tatarkiewicz
w fotografiach

Władysław Tatarkiewicz, Wenecja

Nota o wystawie zdjęć Władysława Tatarkiewicza

Zorganizowana w Klubie Muzyki i Literatury we Wrocławiu wystawa fotografii Władysława Tatarkiewicza powstała z inicjatywy dyrektora Ryszarda Sławczyńskiego. Zdjęcia przekazane zostały przez wnuka filozofa Jana Jakuba Tatarkiewicza i pochodzą przede wszystkim ze zbiorów prywatnych rodziny Tatarkiewiczów. Jednym z darczyńców była siostrzenica filozofa Elżbieta Skrzyńska i jej siostrzeniec Marek Suchorzewski, który przekazał materiały archiwalne swojej mamy Janiny Suchorzewskiej, drugiej z siostrzenic Tatarkiewicza. Prezentowane na wystawie zdjęcia pochodzą także ze zbiorów prywatnych innych fotografów. Wśród nich wymienimy: nieżyjącą Zofię Nasierowską i jej męża, spadkobiercę Janusza Majewskiego, Ewę Hering, spadkobierczynię zdjęć Piotra Barącza, Andrzeja Satela, Krzysztofa Gierałtowskiego, Polską Agencję Prasową, Archiwum Bibliotek Wydziału Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk oraz Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, Archiwum Kazimierza Twardowskiego. Wszystkim im dziękujemy za udostępnienie fotografii Profesora.

Prezentowana kolekcja jest jedynie pewnym wycinkiem, obrazującym jak bogate w wydarzenia było życie filozofa. Komplet zdjęć zaprezentowany został w osobnej publikacji pt. *Władysław Tatarkiewicz (1886–1980). Wspomnienie i prawda*, wydanej staraniem Jana Jakuba Tatarkiewicza w 2022 roku przez Wydawnictwo Marka Derewieckiego. Na zdjęciach widzimy filozofa z rodziną, przyjaciółmi, w czasie pracy, na odczytach i konferencjach naukowych oraz podczas odpoczynku. Obserwujemy jego niezwykły, stoicki spokój, radość życia i wspaniały uśmiech na twarzy. Mamy nadzieję, że prezentowane zdjęcia przypomną, zwłaszcza młodemu pokoleniu, tę ważną w dziejach współczesnej filozofii polskiej postać. Tatarkiewicz był nie tylko filozofem, lecz także doskonałym historykiem filozofii i sztuki, nieprzeciętnym znawcą i wytrwałym badaczem dziejów filozofii polskiej. Pozostawił po sobie nie tylko trzy tomy *Historii filozofii* i trzy tomy *Historii estetyki*, lecz przede wszystkim wielki traktat o *Szczęściu*, którego szukał całe swoje życie i odnalazł na polu uprawianej przez siebie filozofii oraz historii sztuki.

Pałac Prymasowski. Władysław Tatarkiewicz w rozmowie z Prymasem Stefanem Wyszyńskim.
Fot. Maria Okońska, Warszawa, 1970 rok

Kalendarium

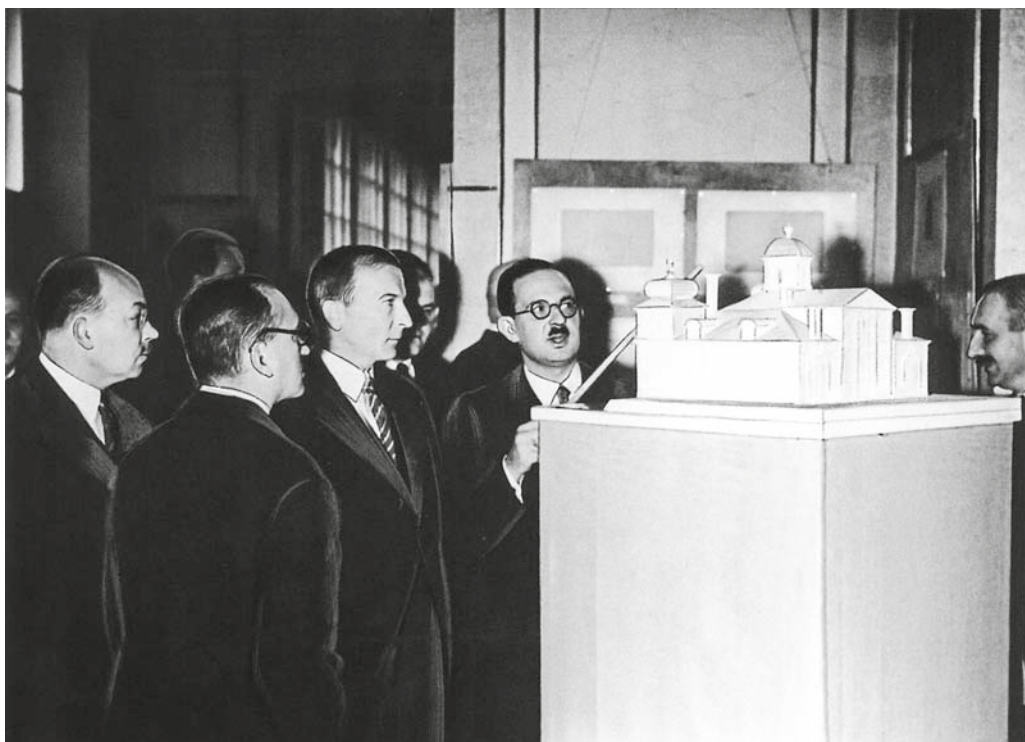
Władysław Tatarkiewicz przyszedł na świat w Warszawie przy ul. Długiej 3 kwietnia 1886 roku. W 1896 roku przyszedł filozof zaczął uczęszczać do V Męskiego Gimnazjum Filologicznego w Warszawie, gdzie przystąpił do matury. Po niej wybrał studia prawnicze na Carskim Uniwersytecie. Następnie wyjechał do Zurychu z Władysławem Kornilowiczem. Po pierwszym semestrze przeniósł się do Berlina. Trafił na Uniwersytet, gdzie gościnnie wykładał Hermann Cohen. To on sprawił, że Tatarkiewicz podjął decyzję o studiowaniu filozofii w Marburgu. Uroczysta promocja jego doktoratu odbyła się w Marburgu 16 marca 1910 roku.

W czasie I wojny światowej Tatarkiewicz wziął udział w ostatnim pomysłu organizacyjno-naukowym Władysława Weryhy, związanym z powołaniem Towarzystwa Filozoficznego i Instytutu Filozoficznego. Wiązało się to ze wznowieniem zajęć na Uniwersytecie Warszawskim i Politechnice Warszawskiej. Gdy jednak w październiku 1918 roku

studenci szli do boju i walczyli o Polskę, Tatarkiewicz leżał przykuty do łóżka i walczył z grypą hiszpanką. Z Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do chorego filozofa w dniu 31 października 1918 roku spłynęło pismo, z którego wynikało, że nie otrzymał on mianowania profesorskiego na Uniwersytecie Warszawskim w roku akademickim 1918/1919. Ostatecznie Tatarkiewicz został docentem (*veniam docendi*) po habilitacji na Uniwersytecie Lwowskim z prawem do wykładania.

Po kolokwium zaproponowano Tatarkiewiczowi nominację do Wilna. 2 sierpnia 1919 roku w Radoryżu Tatarkiewicz stanął na ślubnym kobiercu z Teresą Heleną Potworowską. Do Wilna Tatarkiewiczowie zjechali na uroczyste otwarcie Uniwersytetu w dniu 1 października 1919 roku.

W 1920 roku nastąpił kolejny przełom. Doszło do przerywania frontu i Tatarkiewiczowie musieli się ewakuować z Wilna. Wrócili wiosną 1921 roku. Zaraz po przyjeździe do Wilna

Wystawa widoków, planów i projektów Łazienek Królewskich w Warszawie. Uczestnicy wystawy przy modelu architektonicznym Pałacu Łazienkowskiego według stanu na około 1775 rok. Na pierwszym planie widoczni od lewej: podsekretarz stanu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Jerzy Ferek-Bleszyński (trzeci), kustosz Pałacu Łazienkowskiego Jerzy Szablowski (czwarty), Władysław Tatarkiewicz (piąty), Warszawa, 1 października 1937 rok

Tatarkiewicz poprosił o dwu tygodniowy urlop naukowy w związku z zaproszeniem na wykłady gościnne w Paryżu. Po powrocie przyszła nieoczekiwana nominacja do Uniwersytetu Poznańskiego. Latem 1923 roku Tatarkiewicz otrzymał propozycję nominacji do Uniwersytetu Warszawskiego.

W roku 1923 Tatarkiewiczowie zostali rodzicami. Teresa Tatarkiewiczowa powiła na jedenaście dni przed Bożym Narodzeniem syna Krzysztofa, w przyszłości profesora matematyki.

Na przełomie 1924/1925 Tatarkiewicz otrzymał od Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie propozycję napisania podręcznika do historii filozofii. Jesienią 1928 roku dał kolejną serię swoich wykładów gościnnych. Był w trzech stolicach skandynawskich: Kopenhadze, Oslo i Sztokholmie.

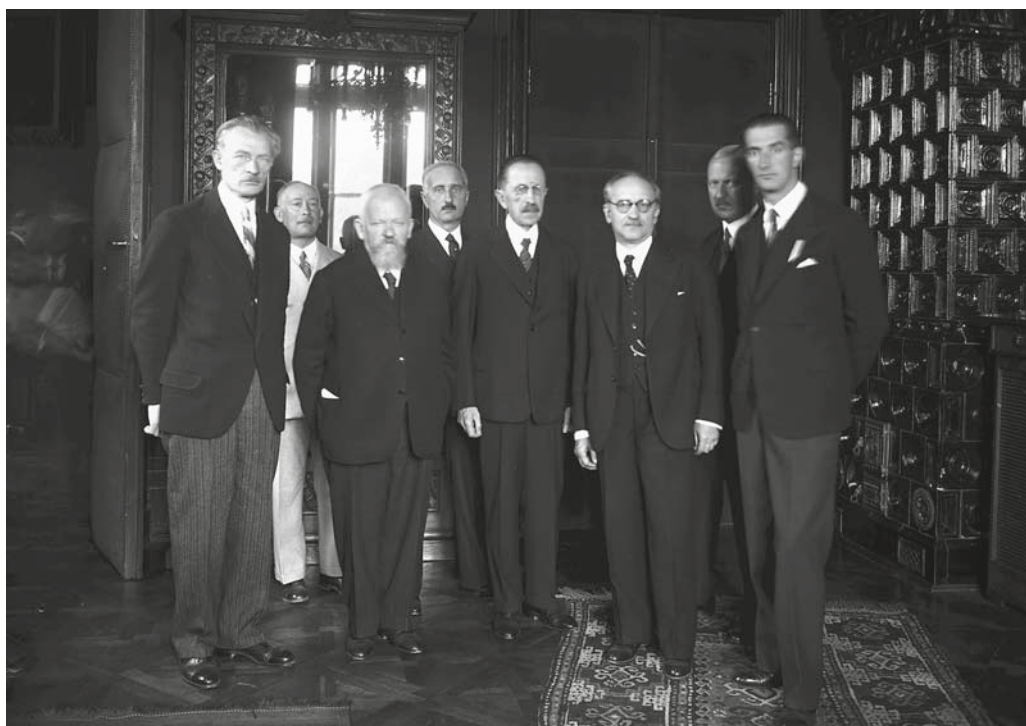
W roku 1931 Tatarkiewicz odwiedził Paryż. Tym razem udał się tam na zaproszenie Akademii des Sciences Morales et Politiques, gdzie 21 marca 1931 roku wygłosił mowę o *Le trois morales d'Aristote*.

Na początku września w 1933 roku planował pobyt w Londynie. Poprzedził go wyjazd do Sztokholmu na Międzynarodowy Kongres Historii Sztuki. W 1933 roku Tatarkiewicz dostąpił również zaszczytu bycia filistrem honoris causa korporacji akademickiej Aquilonia. W 1935 roku Tatarkiewicz otrzy-

mał propozycję wyjazdu z wykładami do Ameryki Południowej, dokładnie do Rio de Janeiro i San Paulo. W 1938 roku 14 lutego we Lwowie zmarł Kazimierz Twardowski, a Tatarkiewicz wziął udział w warszawskich uroczystościach wspomnieniowych.

W ostatnim roku przed wybuchem II wojny światowej w lipcu Tatarkiewicz wyjechał z żoną Teresą na siódmy Międzynarodowy Kongres Historyków Sztuki do Londynu. Mówił tam o *British influence o Polisch romantic architecture*.

Tatarkiewiczowie z Londynu wrócili 1 sierpnia 1939 roku. Duże zmiany nastąpiły w życiu rodziny Tatarkiewiczów w czasie II wojny światowej. Podczas kampanii wrześniowej przebywali pierwsze dwa miesiące w Radoryżu. Filozof wykładał w dwóch tajnych kompletach. Były to wszechnice: Warszawska i Ziemi Zachodnich. Dramat w życiu wojennym rodziny Tatarkiewiczów nastąpił 1 sierpnia 1944 roku. O siedemnastej 1 sierpnia wybuchło Powstanie Warszawskie. Pierwsze dni rodzina Tatarkiewiczów spędziła w swoim domu, czekając niecierpliwie na dalszy rozwój wydarzeń. Tak zaczęła się ich powstańcza gehenna. Piątego sierpnia Tatarkiewiczowie dostali się w ręce nadciągających do dzielnicy, w której mieszkali, morderców z brygady SS „RONA”. Później było jeszcze gorzej. Dwunastego sierpnia Tatarkiewiczowie

Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego. III Polski Zjazd Filozoficzny. Od lewej: Zygmunt Zawirski, nieznana osoba, Witold Rubczyński, Władysław Tatarkiewicz, Tadeusz Garbowski, Jan Łukasiewicz, Tadeusz Czeżowski, Marian Heitzman, Kraków, wrzesień 1936 rok

zostali przesiedleni z Warszawy do obozu przejściowego w Pruszkowie.

Wydarzenia od sierpnia 1944 do stycznia 1945 roku stanowiły dla Tatarkiewicza rytuał przejścia do nowego życia: w obcym mieście i w obcym uniwersytecie. W styczniu 1945 roku Tatarkiewicz włączył się w prace Komitetu Rzecznawców do Spraw Rewindykacji i Odszkodowań powołanego przez Ministra Kultury i Sztuki. Padła propozycja wygłoszenia wykładu o *Etycznych podstawach rewindykacji*. Filozof wygłosił mowę w zniszczonym gmachu Muzeum Narodowego w Warszawie w dniu 23 kwietnia 1945 roku.

W kolejnych latach Tatarkiewicz dzielił swoją działalność między Krakowem a Warszawą. W 1947 roku filozof wydał *Szczęście*, pisane z wielkim trudem i sprzeciwem wobec zniewolenia własnego narodu przez Niemców w czasie II wojny światowej.

Kolejny przełom przyszedł w 1950 roku. Na początek zlikwidowano dział filozofii w „Wiedzy Powszechnej”. Zmienił się Zarząd Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Do tego doszły zmiany w redakcji „Przeglądu Filozoficznego”. W jego Seminarium Filozoficznym trwała na dobre walka marksistów z tzw. grupą opornych burżuazyjnych filozofów. W marcu 1950 roku na Seminarium doszło do wystąpienia grupy młodych marksistów przeciwko Tatar-

kiewiczowi. W ich imieniu przemawiał młody aktywista partyjny Leszek Kołakowski. Wysunął szereg absurdalnych zarzutów wobec Tatarkiewicza. Hipokryzja marksistów sięgnęła przysłowiowego dna. Na początku 1951 roku doszło do przejścia schedy po Tatarkiewicz na Uniwersytecie Warszawskim. Zaczęto likwidować stworzoną przez niego katedrę. Spotkała go też smutna wiadomość, którą przekazał mu Adam Schaff, że jest już jego następcą w „Przeglądzie Filozoficznym”. Wziął też udział Tatarkiewicz w jednym z pierwszych spotkań Komitetu Redakcyjnego świeżo powołanej do życia przez Schaffa „Biblioteki Klasyków Filozofii”. Odtąd miało być to dla Tatarkiewicza, Romana Ingardena, Izydory Dąbmskiej i innych naszych filozofów, miejsce pracy.

W 1957 roku pojawiły się nowe perspektywy. Zaczęła się era Gomułki, a Tatarkiewicz powrócił do wykładów akademickich. Skończył się okres stalinowskiego wygnania. Pierwsze dziesięć dni lutego 1958 roku Tatarkiewicz spędził w Niemieckiej Republice Federalnej. Później na drodze filozofa stanęła Kolonia. Następie był Düsserldorf.

W marcu 1962 roku Tatarkiewiczowie wyjechali do USA. Rok 1963 zaczął filozof od sprawy rękopisów wileńskich oraz pertraktował o wyjazd do Wiednia i Francji. Rozpoczęły się również prace w związku z nadaniem Tatarkiewiczowi

Mieszkanie Tatariewiczów przy ul. Chocimskiej. Pokój Teresy Tatariewiczowej, Warszawa 1965 rok

doktoratu honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ten doktorat honorowy filozof dostał jednak dopiero w 1968 roku, gdyż na drodze stały po raz kolejny decyzje partyjne.

W listopadzie 1965 roku Tatarkiewicz otrzymał z Ambasady Francuskiej dyplom na Oficerską Legię, przyznaną mu w 1945 roku, a ważną od 1939 roku!

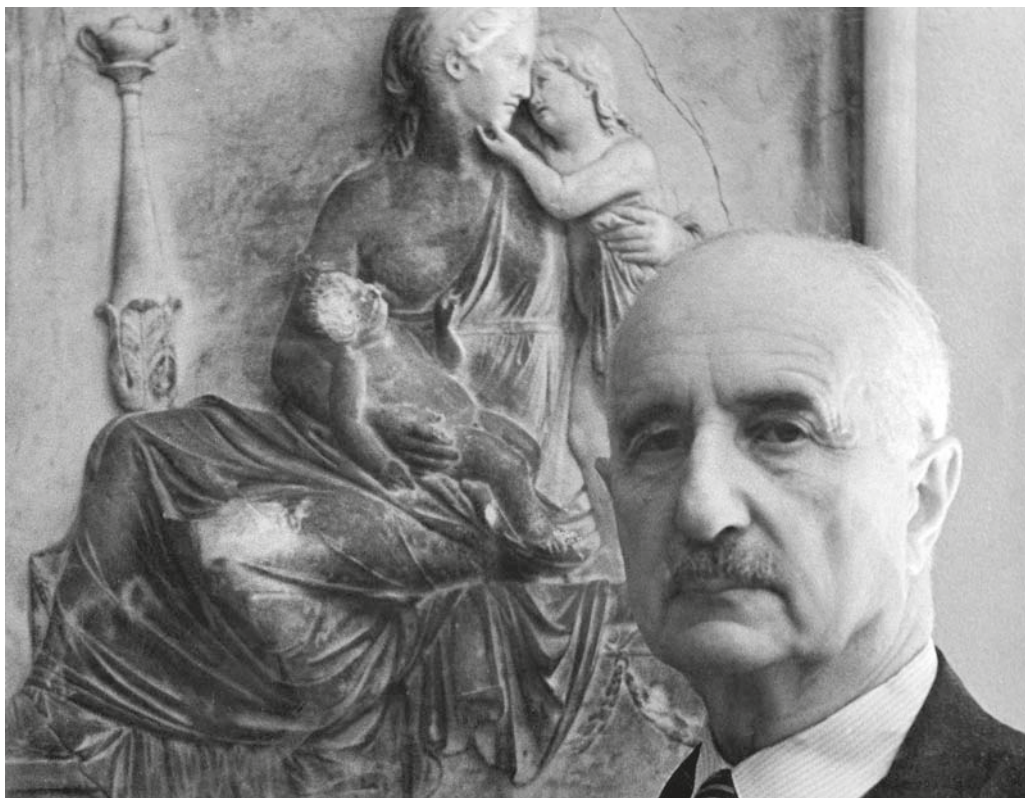
W ostatnim dniu marca 1966 roku doszło do obchodów 80 rocznicy urodzin Kotarbińskiego. Tatarkiewicz przemawiał na tym spotkaniu, czyniąc zaszczyt Jubilatowi. Sam obchodził swoje 80 urodziny 3 kwietnia 1966 roku. Nie chciał jednak żadnych uroczystości wspomnieniowych. Wbrew jego woli postanowiono uczcić rocznicę urodzin filozofa. Koledzy w Redakcji „Biblioteki Klasyków Filozofii” zorganizowali okolicznościowe spotkanie. Mowę na część Tatarkiewicza wygłosiła Izydora Dąmbska. W Polskiej Akademii Nauk doszło zaś do przedziwnego toastu na rzecz Tatarkiewicza. Wzniósł go nie kto inny, jak Kołakowski. Niedawno dowiedzieliśmy się podczas jednej z rozmów z Janiną Suchorzewską, siostrzenicą Tatarkiewicza, że towarzyszyła ona Stryjowi podczas tego spotkania. Po nim, odprowadzając go do domu, spytała: „Jak się Stryju czujesz po toście Kołakowskiego”. W odpowiedzi usłyszała: „Nie pytaj się mnie, jak ja się czuję. Spytaj lepiej Kołakowskiego jak

on się czuje!”. Ostatnim akordem tych obchodów rocznicowych była Nagroda Państwowa I Stopnia dla Tatarkiewicza w dziedzinie nauki, którą otrzymał za *Historię estetyki*.

W 1977 roku dokładnie 28 grudnia, został podpisany dekret nadania Tatarkiewiczowi Orderu Komandorskiego Legii Honorowej Republiki Francuskiej. Został on wręczony filozofowi 2 marca 1978 roku. Uroczystość odbyła się w Ambasadzie Republiki Francji w Warszawie na Saskiej Kępie przy ulicy Obrońców 1. Nie był to koniec honorów, jakimi obdarzano w owym roku filozofa. Tatarkiewicz, wraz z Kazimierzem Michałowskim, został w odznaczony Krzyżem Komandorskim greckiego Orderu Feniksa.

Te bardziej i mniej radosne wydarzenia zostały jednak całkowicie przykryte strasznym ciosem, jaki został zadany filozofowi w połowie roku. 18 czerwca 1978 roku zmarła Teresa Tatarkiewiczowa. Miała wówczas 86 lat. Uroczystość pogrzebową celebrował ksiądz Jan Twardowski. Została pochowana w rodzinnym grobowcu na Powązkach. Zdruzgotany filozof boleśnie odczuł śmierć swojej ukochanej żony. Otwarcie przyznawał, że stała się dla niego rzecz najgorsza, największe nieszczęście: utrata towarzyszkii życia. Spędzili razem 59 lat.

Bardzo ważnym wydarzeniem w życiu Tatarkiewicza było spotkanie

Władysław Tatarkiewicz przy płaskorzeźbie Jakóba Tatarkiewicza
Fot. Piotr Barącz, Warszawa, 1969 rok

z Janem Pawłem II w Warszawie w sobotę 2 czerwca 1979 roku, podczas pierwszego dnia pielgrzymki papieża do Polski. Spotkanie Tatariewiczza z Janem Pawłem II umożliwione zostało przez prymasa Wyszyńskiego. Doszło do niego w Domu Arcybiskupów Warszawskich (Pałacu Borchów) przy ulicy Miodowej 17/19, dzięki uprzejmości prymasa Tatariewicz mógł tam spędzić cały dzień. Rozmowy filozofa z papieżem, choć nie było to ich pierwsze zetknięcie, zrobiły na obu duże wrażenie.

Ostatni rok życia Tatariewiczza nie rozpoczął się już tyloma ważnymi wydarzeniami. Był on już wówczas bardzo schorowany. W marcu Tatariewicz otrzymał jeszcze nagrodę Polskiego Ośrodka Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (Society of European Culture) „za zasługi na polu twórczości naukowej i pisarskiej, które położył dla dobra kultury polskiej w Kraju i za granicą”. Pod koniec marca filozof przebywał ponownie w szpitalu. 3 kwietnia 1980 roku obchodził urodziny w Lecznicy Ministerstwa Zdrowia w Warszawie przy ul. Emilii Plater. Zmarł nazajutrz, w Wielki Piątek, 4 kwietnia 1980 roku. Stało się to rano o godzinie szóstej. Miał dokładnie 94 lata. 9 kwietnia

1980 roku odbyły się uroczystości pogrzebowe w kościele Sióstr Wizytek pod wezwaniem Opieki św. Józefa Oblubieńca Niepokalanej Bogurodzicy Maryi przy Krakowskim Przedmieściu. Msza rozpoczęła się o godzinie 11. Po niej trumna została sprowadzona na Cmentarz Powązkowski. Tam, w rodzinnym grobowcu, spoczęły doczesne szczątki filozofa. Jeszcze tego samego dnia o godzinie 17 w katedrze odbyło się nabożeństwo żałobne. Celebrował je ksiądz Bronisław Dembowski, który jeszcze kilka dni wcześniej rozmawiał ze swoim nauczycielem, wówczas jeszcze żywym. Zgromadzili się członkowie rodziny, przyjaciele i liczni znajomi Tatariewiczza. Odczytano podczas mszy list prymasa Stefana Wyszyńskiego, który określił w nim zmarłego jako „autentycznego Polaka”. Prymas, bliski filozofowi duchowo i osobiście, przeżył go jedynie o nieco ponad rok. Warto także pamiętać o słowach Jana Pawła II napisanych krótko po śmierci Tatariewiczza. Papież wskazał wówczas, że warto pisać na temat „wielkich zasług tego Uczzonego i Filozofa dla kultury polskiej i europejskiej” i należy przyłączać się do „wyrazów czci dla wielkiego Człowieka i Twórcy”.

Prof. dr hab. Radosław Kuliniak

Władysław Tatarkiewicz przed wejściem do budynku Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego przy Krakowskim Przedmieściu 3. Zbiory Połączonych Bibliotek WFis UW, IFIS PAN i PTE.
Fot. Janusz Krajewski, Warszawa, 1960 rok

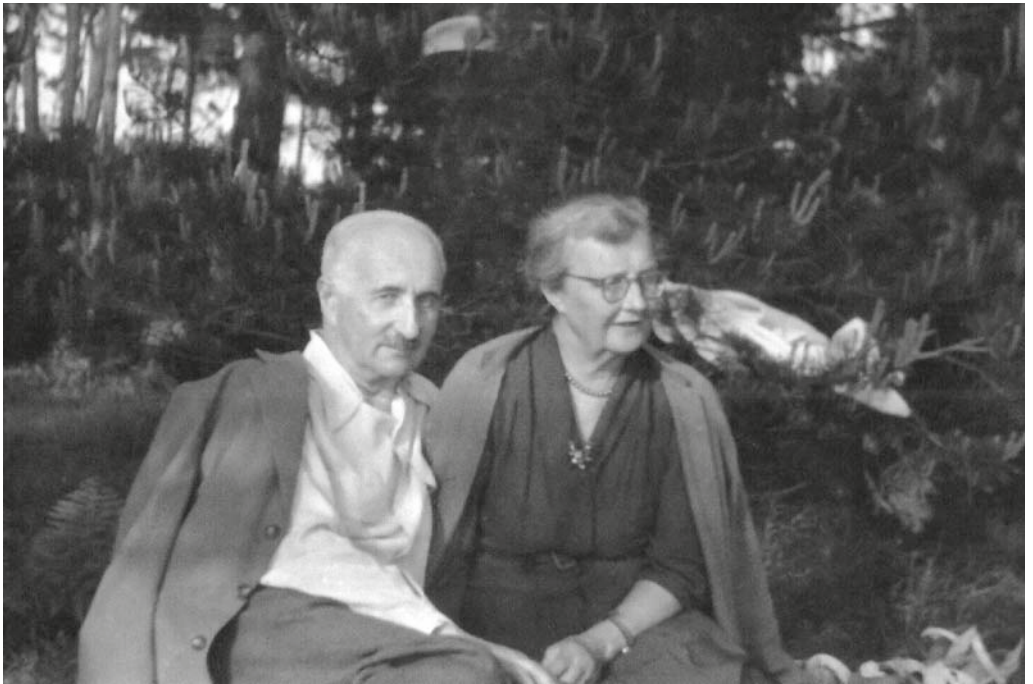

Pobyty stypendialny. Teresa Tatarkiewiczowa z Władysławem Tatarkiewiczem, Kalifornia, 1962 rok

Władysław Tatarkiewicz (po lewej), Paryż, 1960 rok

Władysław Tatarkiewicz z Teresą Tatarkiewiczową na spacerze w Juracie, 1958 rok

Teresa Tatarkiewiczowa i Władysław Tatarkiewicz, Sopot, 1963 rok

Elżbieta Skrzyńska z domu Tatarkiewicz z Władysławem Tatarkiewiczem (archiwalia Elżbiety Skrzyńskiej),
Jurata, sierpień 1957 rok

Dom Pracy Twórczej Uniwersytetu Jagiellońskiego w dawnym dworcu Konopków. Uroczystość z okazji wręczenia Władysławowi Tatarkiewiczowi doktoratu honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na zdjęciu: Władysław Tatarkiewicz (z przodu po lewej), ks. Jan Popiel, Maria Ingardenowa (z przodu po prawej), Izydora Dąmbaska, Józef Dutkiewicz, Modlnica pod Krakowem, 24 czerwca 1968 rok

Teresa i Władysław Tatarkiewiczowie na spacerze na molo z Elżbietą Skrzyńską, Sopot, czerwiec 1973 rok

Teresa i Władysław Tatariewiczowie na tle budującego się domu w Węsiarach, 1972 rok

Wycieczka podczas V Międzynarodowego Kongresu Estetycznego, udział w kongresie z Polski wzięli między innymi: Roman Witold Ingarden, Alina Wierzbiańska, Mieczysław Wallis, Irena Wojnar i Władysław Tatarkiewicz. Widok przed Kröller-Müller Museum, w tle widoczna rzeźba Monsieur Jacques-Oswalda Wenckebacha. Fot. Roman Ingarden

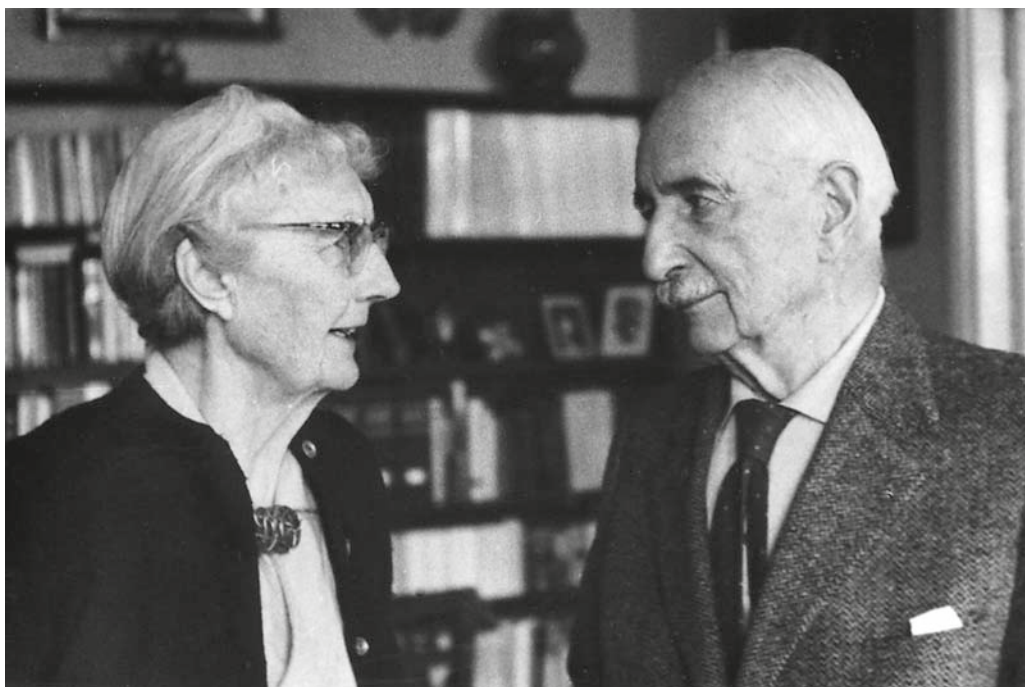

Od lewej: Władysław Tatarkiewicz, Elżbieta Skrzyńska, Teresa Tatarkiewiczowa, Warszawa, czerwiec 1963 rok

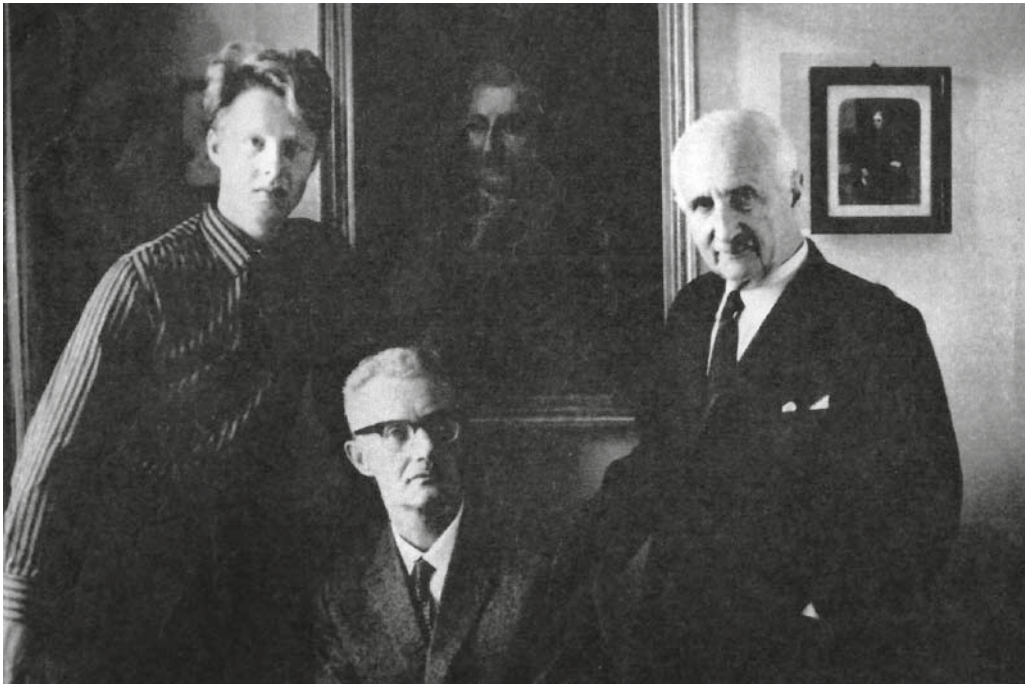

Mieszkanie profesora przy ul. Chocimskiej. Po śmierci Teresy Tatarkiewiczowej. Od lewej: Elżbieta Unrug (Bisia), Władysław Tatarkiewicz, Cecylia Brzezińska (Cesia), Warszawa, 1979 rok

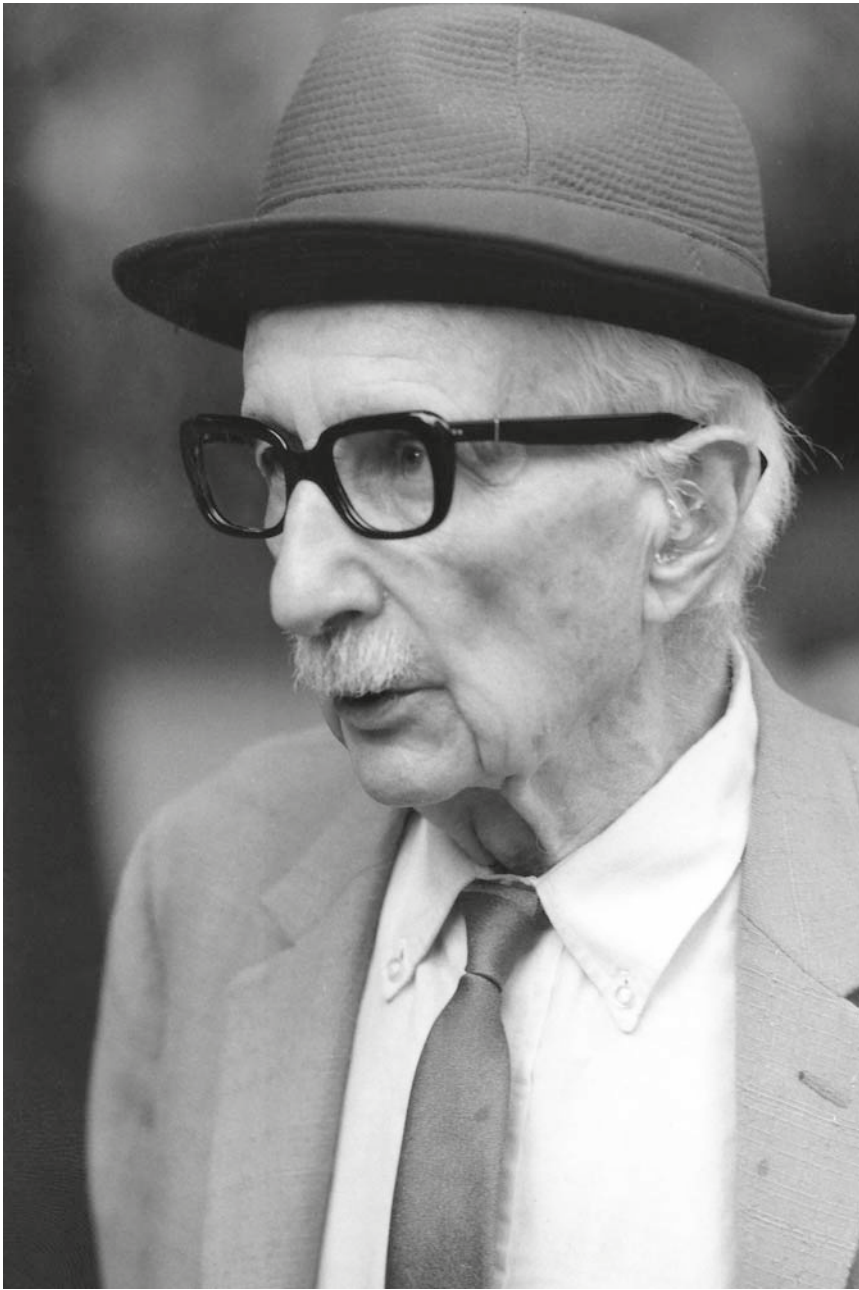
Mieszkanie Tatarkiewiczów przy ul. Chocimskiej. Teresa i Władysław Tatarkiewiczowie, Warszawa, 1975 rok

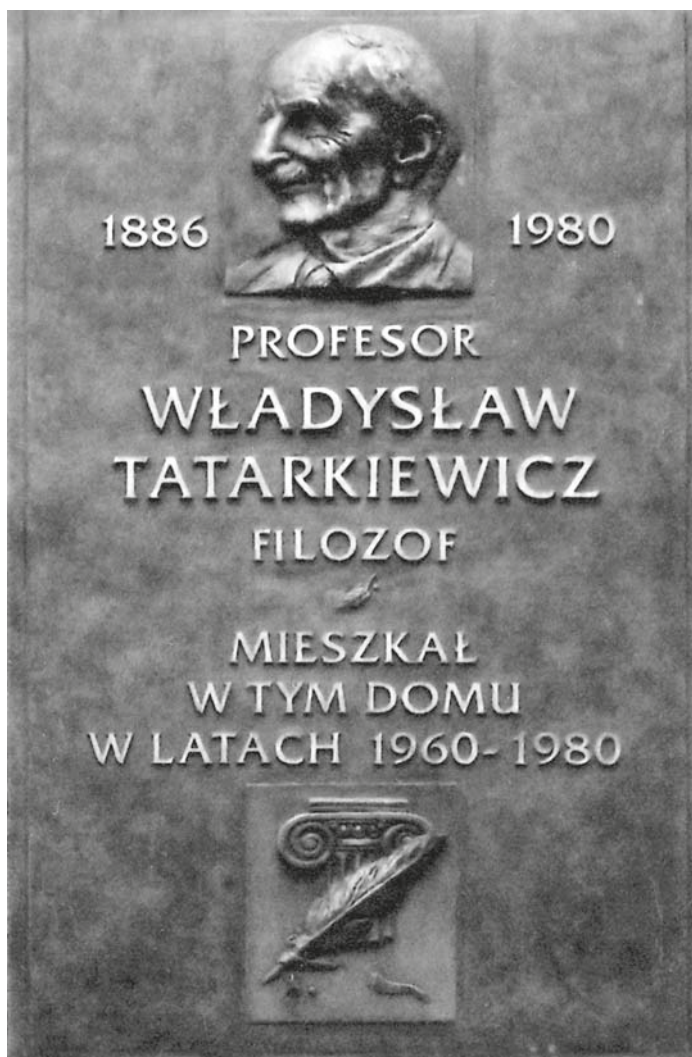
Mieszkanie Tatarkiewiczów na ul. Chocimskiej. Na zdjęciu od lewej: Jan Jakub Tatarkiewicz (wnuk), Krzysztof Tatarkiewicz (syn), Władysław Tatarkiewicz. Fot. Zofia Nasierowska, Warszawa, 1969 rok

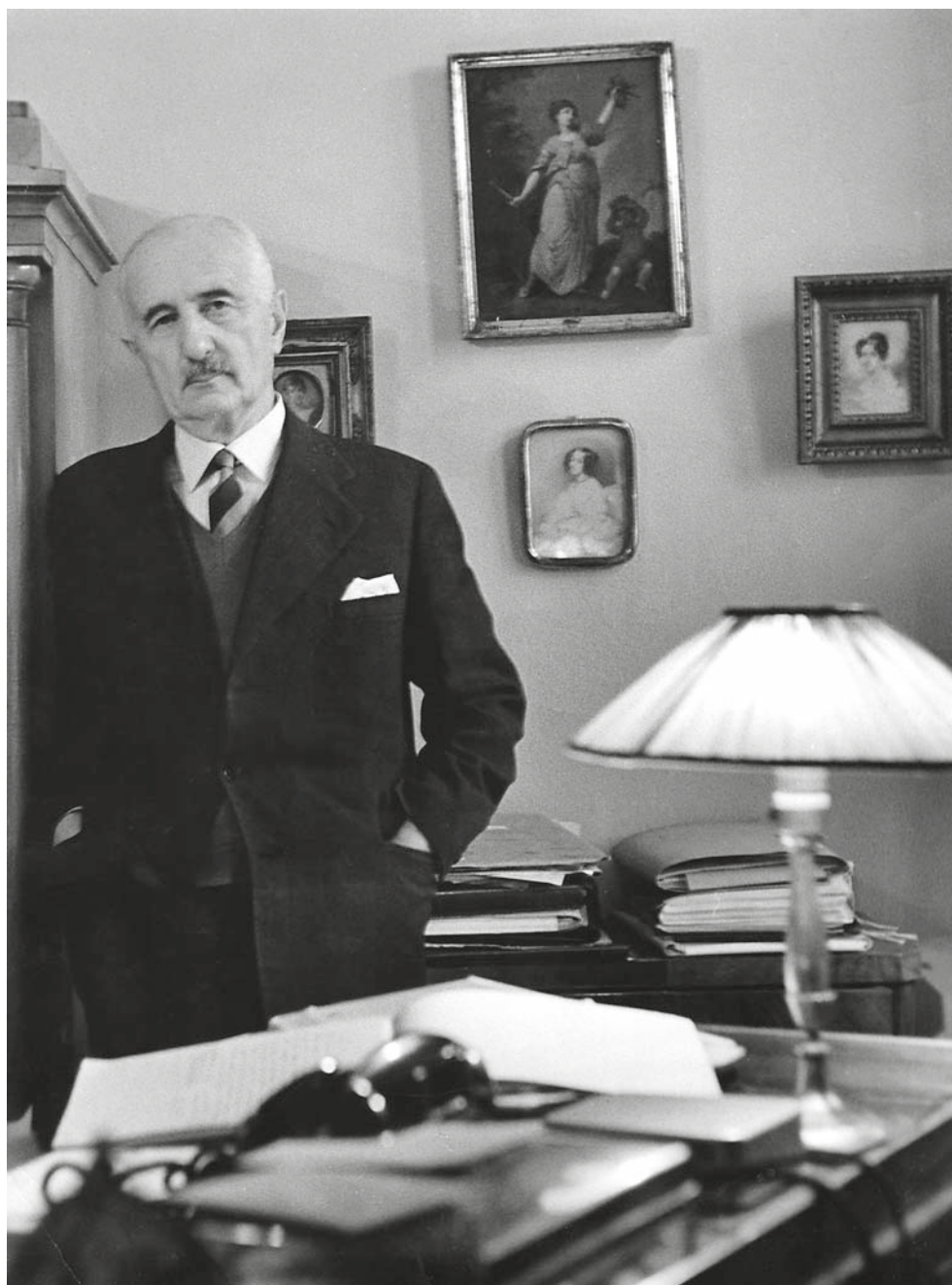
Mieszkanie profesora przy ul. Chocimskiej. Jadwiga (Isia) Tatarkiewicz z pradziadkami.
Fot. Jan Jakub Tatarkiewicz, Warszawa, 1978 rok

Władysław Tatarkiewicz. Fot. Andrzej Satel, Warszawa, 1978 rok

Tablica pamiątkowa przed kamienicą przy ul. Chocimskiej, w której mieszkał Władysław Tatarkiewicz, Warszawa, 2012 rok

Mieszkanie Tatarkiewiczów przy ul. Chocimskiej. Władysław Tatarkiewicz. Fot. Piotr Barącz, Warszawa, 1974 rok

Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego. III Polski Zjazd Filozoficzny. Władysław Tatarkiewicz (na mównicy) wygłasza odczyt inauguracyjny „Okresy filozofii polskiej”. Przed mównicą siedzą (od prawej): Kazimierz Ajdukiewicz, Maria Kokoszyńska-Lutmanowa. Po lewej przy tablicy siedzą (od lewej): Marian Heitzman, Witold Wilkosz, Kraków, 24 września 1936 rok

Udostępnienie wystawy: 18 stycznia 2024 roku

Wystawa będzie eksponowana w Galerii Klubu MiL
od 18 stycznia do 14 marca 2024 roku
pn. – pt. 10.00 – 19.00, sob. 12.00 – 18.00

WSTĘP WOLNY. ZAPRASZAMY

Wydawca i organizator dziękuje wszystkim za udostępnienie zdjęć

KLUB MUZYKI I LITERATURY

pl. gen. T. Kościuszki 10 • 50-028 Wrocław • tel. 71 344 43 30 • 506 85 50 00
klubmil@wp.pl • www.klubmil.pl

Wydawca Oficyna Wydawnicza Klubu MiL Akwedukt
Oprac. graf. i DTP: Sławomir Pęczek – editus.pl

ISBN 978-83-965316-7-4